

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Руслан СЕРБИН

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 28 липня 2022 року, протокол № 11, уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 грудня 2025 року (протокол № 25)

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ НАВС від 26 червня 2026 року

Присутні:

науково-дослідна лабораторія з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ: т.в.о. завідувача лабораторії, кандидат юридичних наук, старший дослідник Патик А.А. (голова засідання), старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Єфіменко І.М.; головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Кулик О.Г.; головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Криволапчук В.О.; здобувачка Давиденко Т.М.;

секретаріат вченої ради: учений секретар, доктор юридичних наук, професор Василевич В.В. (рецензент); провідний науковий співробітник, кандидат юридичних наук, старший дослідник Зубкова Л.А. (науковий керівник);

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури: завідувач відділу, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Тихонова О.В., провідний науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук, доцент Симоненко П.О. (рецензент);

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності ННІПД: завідувач лабораторії, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Вознюк А.А.; головний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Тичина Д.М.; провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Шаповалова А.О.; провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Брисковська О.М.; старший науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук Бурак М.В.;

кафедра кримінології та інформаційних технологій: завідувач кафедри, доктор філософії з права, доцент Школьніков В.І.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю.О.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Кулакова Н.В.;

відділ організації наукової діяльності: провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Павленко С.О.; провідний науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук, старший дослідник Бондар С.В.;

Були присутні 7 докторів наук та 11 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження здобувачки контрактної форми навчання науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННЕКІ Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо її рекомендації до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Здобувачка Давиденко Т.М. доповіла про результати дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, здобувачкою доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформулювала та обґрунтувала новизну, теоретичне та практичне значення.

Актуальність теми дисертаційного дослідження пов'язана з тим, що характерною ознакою сучасного етапу розвитку міжнародних відносин є поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів, що охоплюють економічну, фінансову, правову та безпекову сфери. На початку ХХІ ст. економічний розвиток держав дедалі більше визначається не лише внутрішніми чинниками, а й інтенсивністю міждержавної взаємодії, транснаціоналізацією фінансових потоків, розширенням цифрових ринків та зростанням ролі міжнародних і наднаціональних інституцій. Особливо виразно такі процеси

проявляються в межах ЄС як найбільш інтегрованого міждержавного об'єднання, в якому спільна економічна політика, єдиний ринок, свобода руху капіталу, товарів, послуг і осіб, а також уніфікація правового регулювання істотно впливають не лише на розвиток господарських відносин, а й на характер криміногенних загроз у сфері економіки. На підтвердження, якщо у 2021 р. в країнах Європи було винесено 13770 обвинувальних вироків за кримінальні правопорушення у сфері економіки, то у 2025 р. – уже 19 540. Водночас частка осіб, засуджених за такі правопорушення, становила 27,2 % у 2021 р. та 23,3 % у 2025 р., що відображає відносну стабільність цього сегмента злочинності, однак не свідчить про її реальне скорочення.

Найбільш поширеними формами економічної злочинності у країнах ЄС є шахрайства, пов'язані з ухиленням від сплати податків, незаконними фінансовими операціями, маніпуляціями з банківськими рахунками та легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, конвертація грошових активів, корупційні правопорушення, включаючи зловживання службовим становищем, одержання неправомірної вигоди та конфлікт інтересів, злочинне використання бюджетних коштів і фінансових ресурсів ЄС, насамперед через незаконне використання європейських фондів, а також фальсифікація фінансової звітності, яка, попри меншу поширеність, спричиняє найбільші матеріальні збитки. Особливе місце в структурі економічної злочинності посідають великі фінансові центри Європи, зокрема Брюссель, Франкфурт-на-Майні, Париж, Амстердам, Мілан та Люксембург, де зосереджені міжнародні банки, інвестиційні фонди та інші ключові фінансові інституції.

За таких умов запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки перетворюється на один із ключових напрямів забезпечення економічної безпеки країн-членів ЄС, зокрема йдеться про захист бюджетних, фіскальних, банківських, інвестиційних чи корпоративних інтересів, а й про створення ефективного механізму протидії криміногенним процесам, які дестабілізують фінансовий ринок, підривають довіру до інститутів держави, формують тіньові економічні практики та посилюють ризики транснаціональної організованої злочинності. Саме тому правовий порядок ЄС, його інституційна архітектура та апробовані кримінологічні моделі запобігання кримінальним загрозам у сфері економіки становлять значний науковий і практичний інтерес для вітчизняної кримінології.

Водночас, визнаючи вагомий внесок науковців у розроблення відповідної проблематики, слід наголосити, що комплексні кримінологічні дослідження запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки саме на матеріалах практики країн ЄС, з урахуванням сучасних транснаціональних, цифрових, фінансових та воєнно-політичних викликів, залишаються недостатньо розробленими. Особливої актуальності така проблематика набуває в умовах повномасштабної війни проти України, нестабільності європейського ринку капіталів, посилення залежності економічних систем від міжнародних фінансових механізмів та необхідності імплементації ефективних європейських стандартів у національну систему запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного кримінологічного осмислення сучасних форм, тенденцій, детермінант і механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС, а також потребою використання апробованих європейських підходів для підвищення ефективності кримінологічного забезпечення економічної безпеки України в умовах воєнного стану, євроінтеграції та трансформації сучасних криміногенних загроз.

Метою роботи є теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки на матеріалах практики країн ЄС, а також розроблення пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення вітчизняного законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі задачі:

- визначити зміст запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС як об'єкта кримінологічного дослідження;
- узагальнити нормативно-правове забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС;
- надати кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах ЄС;
- розкрити зміст кримінологічно-правових парадигм та їх вплив на формування міждержавної європейської системи запобігання кримінальним правопорушенням;
- систематизувати суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС;
- виокремити стратегічні орієнтири інституційного кримінологічного забезпечення фіскальної безпеки у країнах ЄС;
- охарактеризувати кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС;
- окреслити роль контрольно-наглядової діяльності у запобіганні кримінальним правопорушенням у сфері економіки;
- запропонувати шляхи взаємодії суб'єктів ЄС та України щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Предмет дослідження – кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки на матеріалах практики країн ЄС.

Для досягнення поставленої мети та вирішення зумовлених нею задач використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, у якому на основі аналізу практики країн ЄС сформульовано кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, розкрито зміст європейських стандартів у цій сфері та обґрунтовано напрями їх імплементації до системи кримінологічного забезпечення економічної безпеки України з

урахуванням умов воєнного стану, трансформації сучасних криміногенних загроз і необхідності посилення захисту фінансових інтересів держави. Найсуттєвішими вважаються наступні положення:

вперше:

– доведено, що в умовах європейського вектору розвитку України, запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС слід розглядати як самостійний і комплексний об'єкт кримінологічного дослідження, що дозволяє встановити закономірності функціонування сучасної європейської політики щодо забезпечення економічної безпеки, встановити її найбільш ефективні механізми та окреслити перспективи імплементації кращих кримінологічних практик у вітчизняну правоохоронну практику;

– аргументовано, що нормативно-правова система ЄС щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки становить цілісну, структурно впорядковану кримінологічну систему, яка ґрунтується на поєднанні норм міжнародного права, права ЄС та національного законодавства країн-членів і забезпечує економічну безпеку Союзу шляхом реалізації рішень Конгресів ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя, міжнародних стратегій і програм протидії злочинності, директив і регламентів ЄС, кримінального законодавства країн-членів, а також практики ЄСПЛ;

– на основі аналізу показників офіційної статистики за 2021–2025 рр. встановлено, що найбільш поширеними формами кримінальних правопорушень у сфері економіки країн ЄС є шахрайство, привласнення активів, конвертація (легалізація) грошових коштів та фальсифікація фінансової звітності, поширення яких зумовлюється комплексом взаємопов'язаних економічних, політико-правових, соціальних та інституційних детермінант, серед яких ключову роль відіграють нестабільність фінансових ринків, корупційні прояви, міграційні процеси та недосконалість механізмів фінансового контролю, обумовлюючи формування сучасної кримінологічної політики ЄС щодо забезпечення економічної безпеки;

– сформовані складові кримінологічного забезпечення безпеки у сфері економіки в країнах ЄС: (1) об'єкт захисту – сфера економічної діяльності; (2) характеристика криміногенної ситуації на об'єкті захисту як на рівні ЄС в цілому, так і в окремих державах та регіонах (стан, структура, динаміка економічної злочинності, встановлення детермінант, ідентифікація типових кримінологічних ознак організованих груп і транснаціональних злочинних організацій); (3) суб'єкти забезпечення безпеки; (4) заходи запобігання кримінальним правопорушенням з реалізацією на різних кримінологічних рівнях для досягнення належного стану безпеки шляхом мінімізації криміногенних ризиків, усунення причин та умов, підвищення ефективності інституційної взаємодії суб'єктів забезпечення;

– розроблено функціональну модель розподілу компетенції між суб'єктами взаємодії, за якою Європол здійснює кримінальний аналіз, розвідувально-інформаційну підтримку та оперативну координацію, Євроюст – процесуальну і юрисдикційну координацію, OLAF – запобігання правопорушенням, що посягають на фінансові інтереси ЄС, та їх захист, ЕРРО – розслідування і

кримінальне переслідування таких правопорушень, тоді як вітчизняні суб'єкти забезпечують їх виявлення, документування та досудове розслідування, що в сукупності формує потребу в інституційному поєднанні можливостей кримінального аналізу, фінансового моніторингу, податкового контролю, прокурорської координації та міжнародного правоохоронного співробітництва; удосконалено:

- розподіл детермінантів вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах ЄС на економічні, політико-правові, соціальні, інституційні, із виокремленням міграційної кризи, зумовленої воєнними подіями в Україні, як самостійного криміногенного чинника, що впливає на трансформацію економічної безпеки країн ЄС;

- теоретичні підходи до розвитку кримінологічних парадигм у європейському просторі (класична, соціологічна, запобіжна, безпекова) та формування європейської системи запобігання кримінальним правопорушенням за рівнями: національним (особливості теоретичних підходів і практичних механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у межах окремої країни), регіональним (формується у межах групи країн, об'єднаних спільними правовими традиціями та інституційними механізмами співпраці щодо запобігання кримінальним правопорушенням – ЄС) і міжнародним (охоплює механізми співробітництва країн щодо попередження злочинності та кримінального правосуддя, формування універсальних стандартів діяльності кримінальної юстиції щодо запобігання кримінальним правопорушенням);

- характеристику суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС шляхом їх систематизації за рівнями: безпековим – суб'єкти формування економічної та фінансово-економічної безпеки Council of Europe; European Parliament; European Commission; European Central Bank; European Court of Auditors; стратегічним – міждержавні інституції формування кримінологічної політики у сфері економіки та забезпечення кримінологічної безпеки (Europol, EFEC, OLAF, EPPO, ECCD, GRECO, MONEYVAL, FATF); оперативно-запобіжним – суб'єкти реалізації кримінологічної політики ЄС, діяльність яких охоплює пруденційний економічний контроль (Financial Conduct Authority, BaFin), інститути внутрішнього аудиту та економічного контролю (Guardia di Finanza), системний моніторинг економічних операцій і платіжних транзакцій із використанням аналітичних технологій, розмежування повноважень органів економічних розслідувань (Bundeszentralamt für Steuern), а також інтеграцію економічної розвідки з антикорупційними механізмами та міжнародним обміном інформацією;

- кримінологічне розуміння контрольно-наглядової діяльності у сфері економіки як комплексного організаційно-правового механізму, який включає контрольно-перевірочні, реєстраційно-дозвільні, інформаційні та попереджувальні заходи, які спрямовані на раннє виявлення ризиків, нейтралізацію криміногенних факторів, запобігання правопорушенням та формування ефективного механізму захисту економічної безпеки країни з урахуванням трансформаційних економічних процесів;

– наукові підходи до розуміння міжнародного співробітництва у сфері запобігання економічній злочинності шляхом виокремлення у його структурі правоохоронного, прокурорського, фінансово-моніторингового, податково-контрольного та безпекового компонентів;

дістало подальший розвиток:

– концептуалізація запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС за напрямками: шахрайство, що посягає на фінансові інтереси і проявляється у незаконному використанні коштів європейських фондів, зловживаннях у сфері оподаткування та інших бюджетних формах; корупційні правопорушення; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; організована та транснаціональна економічна злочинність, що передбачає комплекс заходів по ідентифікації, відстеженні, заморожуванні, арешту та конфіскації доходів і активів злочинного походження;

– наукове обґрунтування нормативно-правового забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС як багаторівневої системи правового регулювання, що ґрунтується на поєднанні нормативно-правових актів права ЄС основного та оперативного рівнів, які формують єдині стандарти криміналізації економічних правопорушень, відповідальності юридичних осіб, протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, захисту фінансових інтересів Союзу та функціонування наднаціональних інституцій й забезпечує гармонізацію кримінологічної політики держав-членів і створює правові передумови для формування ефективної системи запобігання економічній злочинності в межах ЄС;

– аргументи щодо імплементації у вітчизняне правове поле позитивних кримінологічних практик ЄС щодо забезпечення фіскальної безпеки: публічне декларування доходів громадян як механізм підвищення фінансової прозорості; консолідація функцій фінансового контролю та розслідування у межах єдиних інституцій; запровадження інституту податкових консультантів із обов'язком розкриття схем оподаткування; криміналізація розмивання податкової бази і приховування прибутку; застосування ризик-орієнтованого підходу та цифрових інструментів аналітичного моніторингу фіскальних операцій;

– перспективи впровадження в діяльність правоохоронних органів України механізмів оцінки ризиків в країнах ЄС, які базуються на системному аналізі фінансових потоків, криміногенних факторів вразливості економічних секторів через реформування механізмів фінансового моніторингу та режиму подання звітів про підозрілу діяльність (Suspicious Activity Reports – SAR); запобігання відмиванню коштів (Money Laundering Regulations – MLR); посилення контролю за діяльністю юридичних осіб шляхом розвитку інституту реєстрів компаній («Companies House») із використанням сучасних інструментів кримінологічної розвідки (пошукових систем – OneLogin, Python, та технологій – BigData Technologies, Internet of Things Technologies);

– положення щодо ролі України у європейській системі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки не лише як об'єкта адаптації до стандартів ЄС, а як активного суб'єкта спільного безпекового та правоохоронного простору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в: науково-дослідній діяльності – як теоретико-методологічна основа для подальших наукових досліджень проблем кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, а також удосконалення діяльності органів правопорядку у цій сфері; правозастосовній діяльності – для розроблення та вдосконалення відомчих і міжвідомчих нормативно-правових актів, методичних рекомендацій з питань запобігання кримінальним правопорушенням, а також під час проведення занять у системі службової підготовки працівників слідчих та інших уповноважених підрозділів; освітньому процесі – під час підготовки лекцій, навчальних і навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань та інших дидактичних матеріалів із кримінології, а також при проведенні різних видів занять у процесі підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» і в системі підвищення кваліфікації працівників системи МВС України, ДПС, БЕБ, прокуратури, Держфінмоніторингу.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації доповідалися та були оприлюднені у виступах автора на науково-практичній конференції та круглих столах.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести наукових публікаціях, з яких три статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, трьох тезах наукових повідомлень на науково-практичній конференції та круглих столах.

Після закінчення доповіді здобувачки присутніми були поставлені наступні питання:

Вознюк А.А.: Яка правова природа жорстокого поводження з військовополоненими та цивільним населенням?

Відповідь: Дякую за запитання. Проведене дослідження теоретичних основ і криміналістичної характеристики жорстокого поводження з військовополоненими та цивільним населенням дає підстави констатувати, що відповідні діяння становлять складну багатовимірну категорію воєнних злочинів, яка характеризується поєднанням міжнародно-правового, кримінально-правового та криміналістичного змісту. Їх правова природа зумовлена протиправністю – заборонаю як нормами міжнародного гуманітарного права, так і положеннями національного кримінального законодавства, що вимагає під час кваліфікації обов'язкового встановлення формального елементу, а саме зв'язку діяння зі збройним конфліктом.

Єфіменко І.М.: Хто з вчених раніше досліджував проблеми дослідження щодо кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням, у тому числі у сфері економіки?

Відповідь: Дякую за запитання. Теоретичним підґрунтям дослідження щодо кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням, у тому числі у сфері економіки, розробляли В. С. Батиргарєєва, В. М. Бесчастний, В. В. Василевич, М. Г. Вербенський, І. А.

Вітюк, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. М. Джужа, Г. В. Дідківська, В. М. Дрьомін, О. О. Дудоров, А. П. Закалюк, Н. М. Зотов, О. Г. Кальман, О. Є. Користін, М. Г. Колодяжний, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, С. А. Мозоль, Є. С. Назимко, А. А. Небитов, Ю. В. Нікітін, В. М. Попович, Ю. В. Орлов, Т. О. Рекуненко, В. В. Сазонов, Ю. В. Тарасевич, Д. М. Тичина, О. В. Тихонова, В. В. Черней, С. С. Чернявський, В. І. Шакурн та інші.

Серед зарубіжних учених окремі аспекти запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, а також захисту фінансових інтересів ЄС досліджували Ernesto U. Savona, Michael Levi, Petrus C. van Duynе, Letizia Paoli, Tom Vander Beken, Nicholas Ryder, Valsamis Mitsilegas, Georgios A. Antonopoulos, Anna Sergi, Stefano Caneppele, Nina Peršak, Vincenzo Ruggiero та ін.

Павленко С.О.: При дослідженні кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах Європейського Союзу, до яких висновків ви прийшли?

Відповідь: Дякую за запитання. Проведений аналіз статистичних показників (2021–2025 рр.) засвідчив, що у 2021 р. в країнах ЄС було винесено 13770 обвинувальних вироки за кримінальні правопорушення у сфері економіки (найнижчий показник за досліджуваний період), тоді як у 2025 р. – 19540, що свідчить про поступове посилення кримінально-правового реагування. Найбільш поширеними формами економічної злочинності стали шахрайства, пов'язані з ухиленням від сплати податків, незаконними фінансовими операціями, маніпуляціями з банківськими рахунками та відмиванням коштів (34 %); конвертація грошових активів (31 %); корупційні правопорушення, які включають зловживання службовим становищем, отримання неправомірної вигоди та конфлікт інтересів (17 %), використання бюджетних коштів та фінансових ресурсів ЄС, що здебільшого пов'язані з незаконним використанням фондів ЄС (13 %); фальсифікація фінансової звітності (10 %), яка, незважаючи на відносно меншу поширеність, спричиняє найбільші фінансові збитки. Характерною особливістю є достатньо високий рівень латентності (близько 60 %). За територіальним розподілом особливе місце посідають великі фінансові та економічні центри Європи, зокрема Брюссель, Франкфурт-на-Майні, Париж, Амстердам, Мілан та Люксембург, де зосереджені ключові фінансові інституції, міжнародні банки, інвестиційні фонди.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику.

Науковий керівник, кандидат юридичних наук, старший дослідник Зубкова Л.А., зазначила, що дисертація Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)» присвячено узагальненню та розв'язанню комплексної науково-прикладної задачі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки на матеріалах практики країн ЄС, а також розробленню пропозицій і рекомендацій,

спрямованих на вдосконалення вітчизняного законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Дисертаційне дослідження Давиденко Тетяни Михайлівни містить якісну наукову новизну яка полягає в тому, що, дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, у якому на основі аналізу практики країн ЄС сформульовано кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, розкрито зміст європейських стандартів у цій сфері та обгрунтовано напрями їх імплементації до системи кримінологічного забезпечення економічної безпеки України з урахуванням умов воєнного стану, трансформації сучасних криміногенних загроз і необхідності посилення захисту фінансових інтересів держави.

Під час наукового дослідження обраної проблематики Давиденко Т.М. проявила себе як працьовита, цілеспрямована, відповідальна, старанна, наполеглива та здібна вчена-початківець, яка успішно поєднувала наукову діяльність з практичною. Вона цілком сформувалася як науковець, підтвердженням чого є не лише дисертаційна робота, а також і численні публікації у наукових юридичних виданнях України. Дослідниця активно брала участь у науково-практичних конференціях та круглих столах.

Індивідуальний план наукової роботи та освітню програму Давиденко Т.М. виконала у повному обсязі.

Зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що дисертація Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» містить нові концептуальні наукові положення й науково обгрунтовані результати в галузі юриспруденції, що в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання.

Зважаючи на викладене вище Давиденко Т.М. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Доктор юридичних наук, професор Василевич В.В. Актуальність і наукова новизна теми дослідження не викликає сумнівів оскільки зумовлена необхідністю комплексного кримінологічного осмислення сучасних форм, тенденцій, детермінант і механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС, а також потребою використання апробованих європейських підходів для підвищення ефективності кримінологічного забезпечення економічної безпеки України в умовах воєнного стану, євроінтеграції та трансформації сучасних криміногенних загроз

Авторка поставила перед собою мету вирішення наукового завдання, теоретично узагальнити та розв'язати комплексну науково-прикладну задачу запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки на матеріалах практики країн ЄС, а також розробити пропозиції і рекомендації, спрямовані на вдосконалення вітчизняного законодавства та відповідної правозастосовної

практики. Для досягнення цієї мети у дисертаційній роботі визначено комплекс завдань.

Надана на рецензування дисертаційна робота має чітку логічну структуру та зв'язок з науковими програмами і планами, темами, визначеними за змістом дисертації.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Висновки і рекомендації, сформульовані за змістом дисертації та публікацій здобувачки, відрізняються важливим значенням для подальшого розвитку наукових досліджень та практичної складової запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Оцінюючи у цілому позитивно дослідження Давиденко Т.М., слід зауважити, що вказані дискусійні положення, які були нами окреслені під час попереднього засідання науково-дослідної лабораторії, авторкою були враховані.

Таким чином дисертаційна робота Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)», є самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44) та може бути подана до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Симоненко Н.О. Актуальність дисертаційної роботи не викликає сумнівів. Дисертацію присвячено дослідженню запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу).

Дисертація має чіткий зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначеними за змістом дисертації.

В роботі вперше: доведено, що в умовах європейського вектору розвитку України, запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС слід розглядати як самостійний і комплексний об'єкт кримінологічного дослідження, що дозволяє встановити закономірності функціонування сучасної європейської політики щодо забезпечення економічної безпеки, встановити її найбільш ефективні механізми та окреслити перспективи імплементації кращих кримінологічних практик у вітчизняну правоохоронну практику; аргументовано, що нормативно-правова система ЄС щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки становить цілісну, структурно впорядковану кримінологічну систему, яка ґрунтується на поєднанні норм міжнародного права, права ЄС та національного законодавства країн-членів і забезпечує економічну безпеку Союзу шляхом

реалізації рішень Конгресів ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя, міжнародних стратегій і програм протидії злочинності, директив і регламентів ЄС, кримінального законодавства країн-членів, а також практики ЄСПЛ; на основі аналізу показників офіційної статистики за 2021–2025 рр. встановлено, що найбільш поширеними формами кримінальних правопорушень у сфері економіки країн ЄС є шахрайство, привласнення активів, конвертація (легалізація) грошових коштів та фальсифікація фінансової звітності, поширення яких зумовлюється комплексом взаємопов'язаних економічних, політико-правових, соціальних та інституційних детермінант, серед яких ключову роль відіграють нестабільність фінансових ринків, корупційні прояви, міграційні процеси та недосконалість механізмів фінансового контролю, обумовлюючи формування сучасної кримінологічної політики ЄС щодо забезпечення економічної безпеки; – сформовані складові кримінологічного забезпечення безпеки у сфері економіки в країнах ЄС: (1) об'єкт захисту – сфера економічної діяльності; (2) характеристика криміногенної ситуації на об'єкті захисту як на рівні ЄС в цілому, так і в окремих державах та регіонах (стан, структура, динаміка економічної злочинності, встановлення детермінант, ідентифікація типових кримінологічних ознак організованих груп і транснаціональних злочинних організацій); (3) суб'єкти забезпечення безпеки; (4) заходи запобігання кримінальним правопорушенням з реалізацією на різних кримінологічних рівнях для досягнення належного стану безпеки шляхом мінімізації криміногенних ризиків, усунення причин та умов, підвищення ефективності інституційної взаємодії суб'єктів забезпечення; розроблено функціональну модель розподілу компетенції між суб'єктами взаємодії, за якою Європол здійснює кримінальний аналіз, розвідувально-інформаційну підтримку та оперативну координацію, Євроюст – процесуальну і юрисдикційну координацію, OLAF – запобігання правопорушенням, що посягають на фінансові інтереси ЄС, та їх захист, ЕРРО – розслідування і кримінальне переслідування таких правопорушень, тоді як вітчизняні суб'єкти забезпечують їх виявлення, документування та досудове розслідування, що в сукупності формує потребу в інституційному поєднанні можливостей кримінального аналізу, фінансового моніторингу, податкового контролю, прокурорської координації та міжнародного правоохоронного співробітництва.

При вивченні дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Дисертаційна робота Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)» є самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обґрунтовані результати, які в комплексі вирішують конкретне наукове завдання. Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44) та може бути подана до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

кандидат юридичних наук Єфіменко І.М.; доктор юридичних наук, професор Кулик О.Г.; доктор юридичних наук, професор Криволапчук В.О.; доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Вознюк А.А.; доктор юридичних наук, професор Тичина Д.М.; доктор юридичних наук, професор Павленко С.О. доктор філософії з права, доцент Школьніков В.І.; кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю.О.; кандидат юридичних наук, професор Кулакова Н.В.;

Давиденко Т.М. висловила виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку її дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції її подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)»

Дисертація Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Характерною ознакою сучасного етапу розвитку міжнародних відносин є поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів, що охоплюють економічну, фінансову, правову та безпекову сфери. На початку ХХІ ст. економічний розвиток держав дедалі більше визначається не лише внутрішніми чинниками, а й інтенсивністю міждержавної взаємодії, транснаціоналізацією фінансових потоків, розширенням цифрових ринків та зростанням ролі міжнародних і наднаціональних інституцій. Особливо виразно такі процеси проявляються в межах ЄС як найбільш інтегрованого міждержавного об'єднання, в якому спільна економічна політика, єдиний ринок, свобода руху капіталу, товарів, послуг і осіб, а також уніфікація правового регулювання істотно впливають не лише на розвиток господарських відносин, а й на характер криміногенних загроз у сфері економіки. На підтвердження, якщо у 2021 р. в країнах Європи

було винесено 13770 обвинувальних вироків за кримінальні правопорушення у сфері економіки, то у 2025 р. – уже 19 540. Водночас частка осіб, засуджених за такі правопорушення, становила 27,2 % у 2021 р. та 23,3 % у 2025 р., що відображає відносну стабільність цього сегмента злочинності, однак не свідчить про її реальне скорочення.

Найбільш поширеними формами економічної злочинності у країнах ЄС є шахрайства, пов'язані з ухиленням від сплати податків, незаконними фінансовими операціями, маніпуляціями з банківськими рахунками та легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, конвертація грошових активів, корупційні правопорушення, включаючи зловживання службовим становищем, одержання неправомірної вигоди та конфлікт інтересів, злочинне використання бюджетних коштів і фінансових ресурсів ЄС, насамперед через незаконне використання європейських фондів, а також фальсифікація фінансової звітності, яка, попри меншу поширеність, спричиняє найбільші матеріальні збитки. Особливе місце в структурі економічної злочинності посідають великі фінансові центри Європи, зокрема Брюссель, Франкфурт-на-Майні, Париж, Амстердам, Мілан та Люксембург, де зосереджені міжнародні банки, інвестиційні фонди та інші ключові фінансові інституції.

За таких умов запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки перетворюється на один із ключових напрямів забезпечення економічної безпеки країн-членів ЄС, зокрема йдеться про захист бюджетних, фіскальних, банківських, інвестиційних чи корпоративних інтересів, а й про створення ефективного механізму протидії криміногенним процесам, які дестабілізують фінансовий ринок, підривають довіру до інститутів держави, формують тіньові економічні практики та посилюють ризики транснаціональної організованої злочинності. Саме тому правовий порядок ЄС, його інституційна архітектура та апробовані кримінологічні моделі запобігання кримінальним загрозам у сфері економіки становлять значний науковий і практичний інтерес для вітчизняної кримінології.

Теоретичним підґрунтям дослідження щодо кримінологічного забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням, у тому числі у сфері економіки, розробляли В. С. Батиргареєва, В. М. Бесчастний, В. В. Василевич, М. Г. Вербенський, І. А. Вітюк, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. М. Джужа, Г. В. Дідківська, В. М. Дрьомін, О. О. Дудоров, А. П. Закалюк, Н. М. Зотов, О. Г. Кальман, О. Є. Користін, М. Г. Колодяжний, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, С. А. Мозоль, Є. С. Назимко, А. А. Небитов, Ю. В. Нікітін, В. М. Попович, Ю. В. Орлов, Т. О. Рекуненко, В. В. Сазонов, Ю. В. Тарасевич, Д. М. Тичина, О. В. Тихонова, В. В. Черней, С. С. Чернявський, В. І. Шакун та інші.

Серед зарубіжних учених окремі аспекти запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, а також захисту фінансових інтересів ЄС досліджували Ernesto U. Savona, Michael Levi, Petrus C. van Duyne, Letizia Paoli, Tom Vander Beken, Nicholas Ryder, Valsamis Mitsilegas, Georgios A. Antonopoulos, Anna Sergi, Stefano Caneppele, Nina Peršak, Vincenzo Ruggiero та ін.

Водночас, визнаючи вагомий внесок зазначених науковців у розроблення відповідної проблематики, слід наголосити, що комплексні кримінологічні дослідження запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки саме на матеріалах практики країн ЄС, з урахуванням сучасних транснаціональних, цифрових, фінансових та воєнно-політичних викликів, залишаються недостатньо розробленими. Особливої актуальності така проблематика набуває в умовах повномасштабної війни проти України, нестабільності європейського ринку капіталів, посилення залежності економічних систем від міжнародних фінансових механізмів та необхідності імплементації ефективних європейських стандартів у національну систему запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного кримінологічного осмислення сучасних форм, тенденцій, детермінант і механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС, а також потребою використання апробованих європейських підходів для підвищення ефективності кримінологічного забезпечення економічної безпеки України в умовах воєнного стану, євроінтеграції та трансформації сучасних криміногенних загроз.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний науковий напрям сформовано з урахуванням сучасних міжнародних та національних стратегічних орієнтирів щодо запобігання кримінальним правопорушенням, удосконалення системи кримінального правосуддя та зміцнення верховенства права й узгоджується з положеннями Кіотської декларації про зміцнення потенціалу у сфері запобігання злочинності та правосуддя (ухваленої на Чотирнадцятому Конгресі ООН з питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя, м. Кіото, Японія, 2021 р.), а також Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126), Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року (Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021), Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019), Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року (рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.12.2019 р. № 797), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11.05.2023 р. № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 р. № 326), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 30 грудня 2024 р., протокол № 25).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 28 липня 2022 року (протокол № 11), уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 грудня 2025 року (протокол № 25).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки на матеріалах практики країн ЄС, а також розроблення пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення вітчизняного законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *задачі*:

- визначити зміст запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС як об'єкта кримінологічного дослідження;
- узагальнити нормативно-правове забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС;
- надати кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах ЄС;
- розкрити зміст кримінологічно-правових парадигм та їх вплив на формування міждержавної європейської системи запобігання кримінальним правопорушенням;
- систематизувати суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС;
- виокремити стратегічні орієнтири інституційного кримінологічного забезпечення фіскальної безпеки у країнах ЄС;
- охарактеризувати кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС;
- окреслити роль контрольної діяльності у запобіганні кримінальним правопорушенням у сфері економіки;
- запропонувати шляхи взаємодії суб'єктів ЄС та України щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Предмет дослідження – кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки на матеріалах практики країн ЄС.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення зумовлених нею задач використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема *діалектичний* – для дослідження кримінологічних засад запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС в їх розвитку, взаємозв'язку та взаємообумовленості з процесами економічної, фінансової та фіскальної безпеки, а також для з'ясування закономірностей формування і реалізації відповідної кримінологічної політики (розділи 1–3); *системно-структурний* – для аналізу запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки як цілісного об'єкта кримінологічного дослідження, складного багаторівневого явища та елемента системи забезпечення економічної безпеки країн ЄС (розділи 1–3); *історико-правовий* – для розкриття етапів становлення та розвитку нормативно-правового забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС, а також генезису кримінологічно-правових парадигм у цій сфері (підрозділи 1.2, 2.1); *формально-логічний* – для визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, з'ясування змісту базових дефініцій,

формулювання авторських підходів і надання кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах ЄС (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1); *статистичний* – для аналізу кількісно-якісних показників кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах ЄС, виявлення їх динаміки, структури, рівня латентності та територіальних особливостей поширення (підрозділ 1.3); *компаративістський* – для порівняння нормативно-правових, інституційних та організаційно-практичних підходів до запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС та в Україні, а також для оцінки можливостей імплементації позитивного європейського досвіду у вітчизняне законодавство і правозастосовну практику (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2, 3.3); *контент-аналіз* – під час опрацювання міжнародних, європейських і національних нормативно-правових актів, аналітичних матеріалів, статистичних звітів, документів інституцій ЄС та практики діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1–3.3); *соціологічний* – для узагальнення емпіричних даних, оцінювання окремих показників ефективності взаємодії суб'єктів запобігання та виявлення основних тенденцій у відповідній сфері (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3); *моделювання* – для побудови цілісної моделі взаємодії суб'єктів ЄС та України щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, а також розроблення пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення законодавства й відповідної правозастосовної практики (підрозділ 3.3, висновки до розділів 1–3, загальні висновки).

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування 96 слідчих Національної поліції, 75 детективів БЕБ; офіційні статистичні, аналітичні, звітні, інформаційно-довідкові та узагальнені практичні матеріали суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС, а саме матеріали Council of Europe, European Parliament, European Commission, European Central Bank, European Court of Auditors, Europol, EFEC, OLAF, EPPO, ECCD, GRECO, MONEYVAL, FATF, Financial Conduct Authority, BaFin, Guardia di Finanza, Bundeszentralamt für Steuern та інших інституцій, а також Офісу Генерального прокурора України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби фінансового моніторингу України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, у якому на основі аналізу практики країн ЄС сформульовано кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, розкрито зміст європейських стандартів у цій сфері та обґрунтовано напрями їх імплементації до системи кримінологічного забезпечення економічної безпеки України з урахуванням умов воєнного стану, трансформації сучасних криміногенних загроз і необхідності посилення захисту фінансових інтересів держави. Найсуттєвішими вважаються наступні положення:

вперше:

– доведено, що в умовах європейського вектору розвитку України, запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС

слід розглядати як самостійний і комплексний об'єкт кримінологічного дослідження, що дозволяє встановити закономірності функціонування сучасної європейської політики щодо забезпечення економічної безпеки, встановити її найбільш ефективні механізми та окреслити перспективи імплементації кращих кримінологічних практик у вітчизняну правоохоронну практику;

– аргументовано, що нормативно-правова система ЄС щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки становить цілісну, структурно впорядковану кримінологічну систему, яка ґрунтується на поєднанні норм міжнародного права, права ЄС та національного законодавства країн-членів і забезпечує економічну безпеку Союзу шляхом реалізації рішень Конгресів ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя, міжнародних стратегій і програм протидії злочинності, директив і регламентів ЄС, кримінального законодавства країн-членів, а також практики ЄСПЛ;

– на основі аналізу показників офіційної статистики за 2021–2025 рр. встановлено, що найбільш поширеними формами кримінальних правопорушень у сфері економіки країн ЄС є шахрайство, привласнення активів, конвертація (легалізація) грошових коштів та фальсифікація фінансової звітності, поширення яких зумовлюється комплексом взаємопов'язаних економічних, політико-правових, соціальних та інституційних детермінант, серед яких ключову роль відіграють нестабільність фінансових ринків, корупційні прояви, міграційні процеси та недосконалість механізмів фінансового контролю, обумовлюючи формування сучасної кримінологічної політики ЄС щодо забезпечення економічної безпеки;

– сформовані складові кримінологічного забезпечення безпеки у сфері економіки в країнах ЄС: (1) об'єкт захисту – сфера економічної діяльності; (2) характеристика криміногенної ситуації на об'єкті захисту як на рівні ЄС в цілому, так і в окремих державах та регіонах (стан, структура, динаміка економічної злочинності, встановлення детермінант, ідентифікація типових кримінологічних ознак організованих груп і транснаціональних злочинних організацій); (3) суб'єкти забезпечення безпеки; (4) заходи запобігання кримінальним правопорушенням з реалізацією на різних кримінологічних рівнях для досягнення належного стану безпеки шляхом мінімізації криміногенних ризиків, усунення причин та умов, підвищення ефективності інституційної взаємодії суб'єктів забезпечення;

– розроблено функціональну модель розподілу компетенції між суб'єктами взаємодії, за якою Європол здійснює кримінальний аналіз, розвідувально-інформаційну підтримку та оперативну координацію, Євроюст – процесуальну і юрисдикційну координацію, OLAF – запобігання правопорушенням, що посягають на фінансові інтереси ЄС, та їх захист, ЕРРО – розслідування і кримінальне переслідування таких правопорушень, тоді як вітчизняні суб'єкти забезпечують їх виявлення, документування та досудове розслідування, що в сукупності формує потребу в інституційному поєднанні можливостей кримінального аналізу, фінансового моніторингу, податкового контролю, прокурорської координації та міжнародного правоохоронного співробітництва;

удосконалено:

– розподіл детермінантів вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки в країнах ЄС на економічні, політико-правові, соціальні, інституційні, із виокремленням міграційної кризи, зумовленої війсьними подіями в Україні, як самостійного криміногенного чинника, що впливає на трансформацію економічної безпеки країн ЄС;

– теоретичні підходи до розвитку кримінологічних парадигм у європейському просторі (класична, соціологічна, запобіжна, безпекова) та формування європейської системи запобігання кримінальним правопорушенням за рівнями: національним (особливості теоретичних підходів і практичних механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у межах окремої країни), регіональним (формується у межах групи країн, об'єднаних спільними правовими традиціями та інституційними механізмами співпраці щодо запобігання кримінальним правопорушенням – ЄС) і міжнародним (охоплює механізми співробітництва країн щодо попередження злочинності та кримінального правосуддя, формування універсальних стандартів діяльності кримінальної юстиції щодо запобігання кримінальним правопорушенням);

– характеристику суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС шляхом їх систематизації за рівнями: безпековим – суб'єкти формування економічної та фінансово-економічної безпеки Council of Europe; European Parliament; European Commission; European Central Bank; European Court of Auditors; стратегічним – міждержавні інституції формування кримінологічної політики у сфері економіки та забезпечення кримінологічної безпеки (Europol, EFECF, OLAF, EPPO, ECCD, GRECO, MONEYVAL, FATF); оперативно-запобіжним – суб'єкти реалізації кримінологічної політики ЄС, діяльність яких охоплює пруденційний економічний контроль (Financial Conduct Authority, BaFin), інститути внутрішнього аудиту та економічного контролю (Guardia di Finanza), системний моніторинг економічних операцій і платіжних транзакцій із використанням аналітичних технологій, розмежування повноважень органів економічних розслідувань (Bundeszentralamt für Steuern), а також інтеграцію економічної розвідки з антикорупційними механізмами та міжнародним обміном інформацією;

– кримінологічне розуміння контрольно-наглядової діяльності у сфері економіки як комплексного організаційно-правового механізму, який включає контрольно-перевірочні, реєстраційно-дозвільні, інформаційні та попереджувальні заходи, які спрямовані на раннє виявлення ризиків, нейтралізацію криміногенних факторів, запобігання правопорушенням та формування ефективного механізму захисту економічної безпеки країни з урахуванням трансформаційних економічних процесів;

– наукові підходи до розуміння міжнародного співробітництва у сфері запобігання економічній злочинності шляхом виокремлення у його структурі правоохоронного, прокурорського, фінансово-моніторингового, податково-контрольного та безпекового компонентів;

дістало подальший розвиток:

– концептуалізація запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС за напрямками: шахрайство, що посягає на фінансові інтереси і проявляється у незаконному використанні коштів європейських фондів, зловживаннях у сфері оподаткування та інших бюджетних формах; корупційні правопорушення; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; організована та транснаціональна економічна злочинність, що передбачає комплекс заходів по ідентифікації, відстеженні, заморожуванні, арешту та конфіскації доходів і активів злочинного походження;

– наукове обґрунтування нормативно-правового забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах ЄС як багаторівневої системи правового регулювання, що ґрунтується на поєднанні нормативно-правових актів права ЄС основного та оперативного рівнів, які формують єдині стандарти криміналізації економічних правопорушень, відповідальності юридичних осіб, протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, захисту фінансових інтересів Союзу та функціонування наднаціональних інституцій й забезпечує гармонізацію кримінологічної політики держав-членів і створює правові передумови для формування ефективної системи запобігання економічній злочинності в межах ЄС;

– аргументи щодо імплементації у вітчизняне правове поле позитивних кримінологічних практик ЄС щодо забезпечення фіскальної безпеки: публічне декларування доходів громадян як механізм підвищення фінансової прозорості; консолідація функцій фінансового контролю та розслідування у межах єдиних інституцій; запровадження інституту податкових консультантів із обов'язком розкриття схем оподаткування; криміналізація розмивання податкової бази і приховування прибутку; застосування ризик-орієнтованого підходу та цифрових інструментів аналітичного моніторингу фіскальних операцій;

– перспективи впровадження в діяльність правоохоронних органів України механізмів оцінки ризиків в країнах ЄС, які базуються на системному аналізі фінансових потоків, криміногенних факторів вразливості економічних секторів через реформування механізмів фінансового моніторингу та режиму подання звітів про підозрілу діяльність (Suspicious Activity Reports – SAR); запобігання відмиванню коштів (Money Laundering Regulations – MLR); посилення контролю за діяльністю юридичних осіб шляхом розвитку інституту реєстрів компаній («Companies House») із використанням сучасних інструментів кримінологічної розвідки (пошукових систем – OneLogin, Python, та технологій – BigData Technologies, Internet of Things Technologies);

– положення щодо ролі України у європейській системі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки не лише як об'єкта адаптації до стандартів ЄС, а як активного суб'єкта спільного безпекового та правоохоронного простору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

науково-дослідній діяльності – як теоретико-методологічна основа для подальших наукових досліджень проблем кримінологічного забезпечення

запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки, а також удосконалення діяльності органів правопорядку у цій сфері (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 травня 2026 року № 169-нд);

правозастосовній діяльності – для розроблення та вдосконалення відомчих і міжвідомчих нормативно-правових актів, методичних рекомендацій з питань запобігання кримінальним правопорушенням, а також під час проведення занять у системі службової підготовки працівників слідчих та інших уповноважених підрозділів;

освітньому процесі – під час підготовки лекцій, навчальних і навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань та інших дидактичних матеріалів із кримінології, а також при проведенні різних видів занять у процесі підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» і в системі підвищення кваліфікації працівників системи МВС України, ДПС, БЕБ, прокуратури, Держфінмоніторингу (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 травня 2026 року № 168-оп).

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації доповідалися та були оприлюднені у виступах автора на науково-практичній конференції та круглих столах, зокрема: «Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика» (м. Київ, 26 травня 2023 р.); «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (м. Київ, 1 листопада 2024 р.); «Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації» (м. Київ, 6 грудня 2024 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у семи наукових публікаціях, з яких чотири статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, трьох тезах наукових повідомлень на науково-практичній конференції та круглих столах, зокрема:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Davydenko T. Subjects of prevention of criminal offences in the field of economy in the countries of the European union. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 6 (340). pp. 59-65. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2024.6.10>

2. Давиденко Т. М. Нормативно-правове забезпечення запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах європейського союзу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 1. С. 165-172. DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.27>

3. Давиденко Т. М. Взаємодія суб'єктів європейського союзу та України щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. №1 (341). С.37-43. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2025.1.07>

4. Давиденко Т. М. Контрольно-наглядова діяльність та її вплив на запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2025. №2 (342). С. 27-34. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2025.2.05>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Давиденко Т. М. Кримінологічні парадигми та їх вплив на формування міждержавної європейської системи запобігання кримінальним правопорушенням. *Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика* : матеріали кругл. столу (Київ, 26 трав. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 63–67.

6. Давиденко Т. М. Форми та види використання спеціальних економічних під час запобігання кримінальним правопорушенням. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 1 листоп. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 282–286.

7. Давиденко Т. М. Суб'єкти запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки в країнах Європейського Союзу. *Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації* : матеріали кругл. столу (Київ, 6 груд. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 77–79.

Характеристика особистості здобувача. Давиденко Тетяна Михайлівна 1981 року народження, освіта вища – юридична, у 2003 закінчила Національний університет харчових технологій за спеціальністю "Облік і аудит" (диплом магістра з відзнакою). З липня 2022 року по сьогоднішній день здобувач за контрактом Національної академії внутрішніх справ.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу) є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 - Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Давиденко Тетяни Михайлівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Давиденко Тетяни Михайлівни «Кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економіки (на матеріалах практики країн Європейського Союзу)» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вчентій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 18, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий –

**т.в.о. завідувача науково-дослідної лабораторії
з проблем з проблем криміналістичного забезпечення та
судової експертології навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший дослідник**

Андрій ПАТИК